

Σάββας Στρούμπος: «Το πώς το ανθρώπινο σώμα ακτινοβολεί ενέργεια έχει σημασία, κι αυτό δεν είναι ανεξάρτητο από την ψυχοσύνθεση και την πνευματικότητα ενός/μιας ηθοποιού»

Ασημίνα Ξηρογιάννη

11/12/2019

Γιατί μετά το «Περιμένοντας τον Γκοντό» στραφήκατε προς την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή;

Πολλές φορές έχω προσπαθήσει να δώσω συγκεκριμένη απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Ωστόσο, νομίζω πως δεν έχει τόσο να κάνει με τα νοήματα των δύο κειμένων, όσο με την ίδια την επιθυμία, μετά από μία διαδρομή κάποιων χρόνων, οι συνεργάτες μου κι εγώ να αναμετρηθούμε με την τραγωδία. Ο «Γκοντό» μας προκάλεσε να ξεπεράσουμε αρκετές προκαταλήψεις και φόβους, σχηματοποιήσεις και στερεότυπα που αφορούν τη θεατρική τέχνη, την ηθοποιία, την ίδια μας τη ζωή. Μετά από μια τέτοια διαδικασία, χωρίς κανένα ερώτημα να έχει απαντηθεί οριστικά, μόνο μία τραγωδία θα μπορούσε να ακολουθήσει.

Η «Αντιγόνη» αποτελεί για μας έναν αστερισμό τραγωδιών μέσα στην ίδια την τραγωδία, που σημαίνει ότι το κάθε πρόσωπο φέρει τον δικό του ιδιαίτερο πυρήνα πάθους, δέους και αγωνίας. Οπότε, για τους ηθοποιούς έμπαιναν σημαντικές προκλήσεις που καλούνταν να αντιμετωπίσουν με το σώμα και τη φωνή τους, παλεύοντας να συνδεθούν με τις ανάλογες πηγές ψυχοφυσικής ενέργειας που θα τους οδηγούσαν στον πυρήνα του υλικού. Έτσι ξεκίνησε η περιπέτεια...

Η Αντιγόνη συγκρούεται με την μονολιθικότητα, διεκδικεί, μιλάει την γλώσσα της εξουσίας. Πώς την «διαβάζετε» ως σκηνοθέτης;

Στο πρόσωπο της Αντιγόνης βλέπω την τραγωδία του εξεγερμένου ανθρώπου. Η νεαρή Αντιγόνη ξεκινά από την ανάγκη ταφής του νεκρού αδερφού της, για να κλείσει ο κύκλος του αίματος στην οικογένειά της, και σ' αυτόν και στον άλλον κόσμο. Πολύ σύντομα η επιθυμία της ταφής αποκτά πολιτικό χαρακτήρα εφόσον την ωθεί να αντιπαρατεθεί με την κρατική εξουσία που απαγορεύει την ταφή του νεκρού. Όσο η εξουσία υιοθετεί μια ολοένα και περισσότερο απολυταρχική φυσιογνωμία με

πυρήνα την πατριαρχία, τη στρατοκρατία και τη φαλλοκρατία, η πράξη της ταφής, αλλά και η συνολική στάση την Αντιγόνης, αποκτούν τη βιοπολιτική τους διάσταση. Η νεαρή γυναίκα (καθόλου τυχαίο που είναι και νεαρή και γυναίκα) προσκαλεί τους πολίτες σε ένα ριζικό μετασχηματισμό των όρων της ζωής τους μέσα στην πόλη, θέτοντας ερωτήματα έντονα και αγωνιώδη, όπως «τι είναι η εξουσία; το δίκαιο; οι νόμοι;», «ποιος ορίζει το δίκαιο και το άδικο;», «ποια μορφή εξουσίας έχουμε ανάγκη στην πόλη;» κλπ.

Ωστόσο, η Αντιγόνη γίνεται τραγική ηρωίδα όταν έρχεται αντιμέτωπη με τα αδιέξοδα της ίδιας της τής κατάστασης. Η επιμονή της έχει κόστος την ίδια της τη ζωή. Η Αντιγόνη περνάει από τον φόβο, την οδύνη, τον θρήνο, χωρίς η κεντρική της θέση να αλλάξει. Ο θάνατός της γίνεται κραυγή ζωής, μιας αξιοβίωτης ζωής για όλες και όλους μέσα στην πόλη.

Πόσο δύσκολο είναι να ανεβάσεις Τραγωδία σήμερα, ποιον κυρίως αφορά;

Οι δυσκολίες βρίσκονται σε πολλά επίπεδα, θα σταθώ σε τρία. Πρώτη και κύρια είναι το πώς θα μπορέσουμε ως ηθοποιοί να βιώσουμε και να εκφράσουμε την κλίμακα του πάθους των τραγικών ηρώων και ηρωίδων. Δεύτερον, χρειάζεται να δούμε τι σημαίνει για μας σήμερα το ότι η τραγωδία είναι τελετουργικό θέατρο. Ας μην ξεχνάμε πως στην Αθήνα του 5ου αιώνα το θέατρο ήταν μέρος της θρησκευτικής συνείδησης και βοηθούσε στην ολοκλήρωση του ανθρώπου μέσα στην πόλη. Ο θεός της τραγωδίας είναι ο Διόνυσος. Το τρίτο ζήτημα είναι η πολιτική διάσταση. Η τραγωδία γεννιέται μαζί με τη δημοκρατία, απευθύνεται στους πολίτες και μελετά το τι είναι ο άνθρωπος σε όλη την κλίμακα της ανθρώπινης δομής, αλλά και μέσα στην κοινότητα. Αυτά είναι κάποια από τα θεμελιώδη ζητήματα που ασχοληθήκαμε στη διαδικασία ανεβάσματος της «Αντιγόνης».

Όσο για το αν και το ποιον αφορά σήμερα η τραγωδία, χρειάζεται να απαντήσουμε απολύτως καταφατικά, μας αφορά σαφώς. Αρκεί να κρατάμε ανοιχτή τη διαλεκτική σχέση με τα παραπάνω και με άλλα θεμελιώδη ερωτήματα που συνδέονται με την τραγωδία ως διακριτό είδος θεατρικής γραφής και πράξης.

Επίσης, διάβασα κάπου ότι έχετε χαρακτηρίσει την τραγωδία ως «βιοπολιτικό θέατρο». Γιατί;

Μπορούμε πολλά να πούμε και να σκεφτούμε για την τραγωδία. Χρειάζεται να έχουμε στο επίκεντρο του στοχασμού και της πρακτικής μας πως πρόκειται για πολιτικό θέατρο, δηλαδή για θέατρο που απευθύνεται σε όλους τους Αθηναίους πολίτες, και όχι απλώς για ψυχαγωγία. Σκοπός είναι η θεατρική σκηνή να συμβάλλει στη διαδικασία αυτο-χειραφέτησης και αυτο-οργάνωσης των πολιτών. Η δημοκρατία είναι τραγικό πολίτευμα. Το μέτρο και το άμετρο, το δίκιο και το άδικο δεν ορίζονται από εξωκοσμικές αρχές, αλλά από την εκκλησία του δήμου. Αυτό για μένα έχει σημασία. Η θεατρική πράξη συμβάλλει στην ανθρώπινη χειραφέτηση σε όλο το φάσμα της ζωής, ατομικής και συλλογικής, από την άποψη αυτή δεν είναι απλώς πολιτικό θέατρο (κριτικό ή διδακτικό), αλλά βιο-πολιτικό!

Δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε στην πολύπλευρη συνεργασία σας με τον Θεόδωρο Τερζόπουλο. Ποια πράγματα αποκομίσατε από αυτήν;

Είναι ο άνθρωπος που θεωρώ δάσκαλό μου. Στις μέρες μας η σύνδεση δασκάλου-μαθητή είναι μάλλον εξαφανισμένη. Για μένα είναι βασικό συστατικό στην ολοκλήρωση της εσωτερικής ανεξαρτησίας του καλλιτέχνη, γιατί του επιτρέπει να καθορίσει τον εαυτό του συνολικά. Τίποτα δεν δημιουργείται από το τίποτα. Θα έλεγα ότι ο δάσκαλος είναι το σημείο εκκίνησης αλλά και το μέτρο για τον μαθητή. Μέσα από μια τέτοια συγκρουσιακή διαλεκτική ελευθερίας και καθορισμού είναι που μπορεί να γεννηθεί κάτι νέο.

Θα ήθελα τώρα να αναφερθείτε στην ομάδα «Σημείο Μηδέν» και στον τρόπο με τον οποίο εργάζεστε με αυτήν. Είστε ικανοποιημένος;

Η Σημείο Μηδέν είναι για μένα τόπος έρευνας της ζωής και της τέχνης, της ατομικότητας του καθενός από τους συνεργάτες μου και του ίδιου μου του εαυτού. Θα έλεγα ότι είναι εργαστήριο ανθρώπινων σχέσεων, αλλά και εργαστήριο για την τέχνη και την τεχνική του ηθοποιού, το οποίο δεν ολοκληρώνεται με το ανέβασμα μιας παράστασης, ανεξάρτητα από την επιτυχία, καλλιτεχνική ή και οικονομική, που μπορεί να υπάρξει, μπορεί και όχι. Το αίσθημα της αδελφότητας με συνδέει με τους ηθοποιούς που συνεργαζόμαστε ή συνεργαστήκαμε στο παρελθόν. Το βιογραφικό

ενός/μιας ηθοποιού δεν το κοιτάω καν. Το πώς το ανθρώπινο σώμα ακτινοβολεί ενέργεια έχει σημασία, κι αυτό δεν είναι ανεξάρτητο από την ψυχοσύνθεση και την πνευματικότητα ενός/μιας ηθοποιού. Η ψυχοφυσική διάσταση της έρευνας που προηγείται των παραστάσεων μας είναι μια δημιουργική περιπέτεια που καταλύει τα όρια μεταξύ ηθοποιού και σκηνοθέτη, κι έτσι το υλικό της παράστασης γεννιέται από τη σύνδεση και τη συνύπαρξή μας. Δεν ξέρω αν σήμερα μπορώ να μιλήσω για ικανοποίηση ή μη. Δεν έχει και σημασία τελικά. **«Ναι, η ζωή υποθέτω, δεν υπάρχει άλλη λέξη»**, γράφει ο Μπέκετ στις «Ευτυχισμένες Μέρες». Αυτό είναι για μένα η Σημείο Μηδέν.

Θα ήθελα να μου κάνετε ένα σχόλιο για τη σύγχρονη θεατρική μας πραγματικότητα.

Θα τη χαρακτηρίζα δαιδαλώδη. Προσωπικά πιστεύω στις αξίες της ομάδας και του θεατρικού εργαστηρίου, στην αυτοσυγκέντρωση και στην πολλή δουλειά. Ίσως οι αξίες αυτές μας βοηθήσουν στην κατεύθυνση ενός δημιουργικού προσανατολισμού στο σύγχρονο θέατρο.

Ποια άλλη τέχνη σας συγκινεί πέρα από το θέατρο;

Η ανθρώπινη ανάγκη για έκφραση και επικοινωνία με συγκινεί και το πώς η ανάγκη αυτή τελικά μετατρέπεται σε τέχνη μέσα από την καλλιέργεια της τεχνικής και της δεξιοτεχνίας. Μου είναι δύσκολο να ξεχωρίσω ανάμεσα στις τέχνες.

Ποιο είναι το αγαπημένος σας κομμάτι, σημείο, στίχος από την «Αντιγόνη» και γιατί;

«Πολλά τα δείνα, τίποτα πιο δεινό από τον άνθρωπο», γιατί μας συνδέει με την ανθρώπινη δεινότητα (ο όρος είναι αμετάφραστος στα νέα ελληνικά), δηλαδή με την επίγνωση του θαυμαστού και τρομερού δυναμικού που φέρει ο άνθρωπος. Μέσα από εκεί μελετάει το ανθρώπινο ον η τραγωδία, ανατινάζοντας κατηγοριοποιήσεις καλού και κακού. Και **«έρωτα ακαταμάχητε, έρωτα που ορμάς στα ζωντανά»**, γιατί ακριβώς τη στιγμή του απόλυτου αδιεξόδου, ο χορός καλεί τον έρωτα, εκφράζει την ανάγκη για συνύπαρξη, για ενότητα, καλεί το ζωτικό ορμέμφυτο να σπάσει τους φραγμούς του αδιεξόδου, απευθύνεται στη δύναμη της επιθυμίας για ζωή, με όλο το μυστήριο και τις αντιφάσεις της, προσκαλώντας προς μια ερωτική στάση ζωής!

**Ποιο άλλο έργο -αρχαίο ή σύγχρονο-θα θέλατε να ανεβάσετε;
Ετοιμάζετε κάτι νέο;**

Από τραγωδία θα ήθελα να ασχοληθώ με τους «Επτά επί Θήβας» και την «Ηλέκτρα». Αυτή τη στιγμή δουλεύουμε με την Ανέζα Παπαδοπούλου και την Έλλη Ιγγλίζ πάνω στις «Ευτυχισμένες Μέρες» του Σάμουελ Μπέκετ. Στον Μπέκετ βρίσκω κάποιες συχνότητες που με απασχολούν πολύ και στη ζωή και στην τέχνη.